



วารสารปรัชญาปริทรรศน์

JOURNAL OF PHILOSOPHICAL VISION

ISSN: 1513-6620 (Print) × ISSN: 2773-9643 (Online)

<https://so05.tci-thaijo.org/index.php/phiv/index>



Research Article

DOI:10.14456/jpv.2023.1

การประยุกต์ใช้หลักพุทธจริยศาสตร์ในงานสังคมสงเคราะห์ The Application Principles of Buddhist Ethics in the Social Work

พศิน สินมา¹, พระสุทธิสารเมธี²

Pasin Sinma¹, Phrasutthisanmethi²

ARTICLE INFO

Name of Author:

1. พศิน สินมา

นักศึกษา, หลักสูตรศาสนศาสตรมหา
บัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา,
บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหามกุฏ
ราชวิทยาลัย

Pasin Sinma

Scholar, M.A. in Buddhism and
Philosophy, Graduate Scholl,
Mahamakut Buddhist University
Email: pasinsinma@gmail.com

2. พระสุทธิสารเมธี, ผศ.ดร., คณบดี,

บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหามกุฏ
ราชวิทยาลัย

Asst. Prof. Dr. Phrasutthisanmethi,
Dean of Graduate School, Mahamakut
Buddhist University

Email: chaiyan.sueb@mbu.ac.th

คำสำคัญ:

การประยุกต์; พุทธจริยศาสตร์;

สังคมสงเคราะห์

Keywords:

Application; Buddhist Ethics;
Social Work

Article history:

Received: 13/06/2022

Revised: 08/09/2022

Accepted: 07/03/2023

Available online: 07/04/2023

How to cite:

Sinma, P. & Phrasutthisanmethi. (2023).
The Application Principles of Buddhist
Ethics in the Social Work. *Journal of
Philosophical Vision* 28 (1), 1-12.

ABSTRACT

The objectives of this research were; 1) to study the concept and theory of social work, 2) to study Buddhist ethics, and 3) to apply the principles of Buddhist ethics in social work. The data of this documentary research were collected from the Tipitaka, textbooks, research works, and related documents and then analyzed and summarized into the findings.

The results of the study were found that:

1. Social work is to help people, community and society in troubles which cannot be able to help themselves by using the principle, method and social work process as well as concept and theory as the tools to explain the social problems, human behavior and human needs. Good social workers must have the ethics as their guideline in order to behave themselves in a good path.

2. Buddhist ethics is the doctrine in Buddhism concerning good behavior which was discovered by Lord Buddha. The ethics can be used to prevent and solve problems at the individual, community and social levels. The doctrines that can be applied in social work are four principles of Sanghavatthu, six principles of Saraniya Dhamma and four principles of Agati. Moreover, to follow the Buddhist ethics, human beings can improve their mental quality. The Buddhist ethics has judging criteria of human action.

3. The Buddhist ethics principles are necessary and important to social work because social workers play an important role in helping to their service recipients and target group as the individual, community and society levels. The Buddhist ethics can be applied in social work as the guideline in assisting people who have problems and in developing the community to create welfare and fairness in society.

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักพุทธจริยศาสตร์ในงานสังคมสงเคราะห์ มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎีงานสังคมสงเคราะห์ 2) เพื่อศึกษาหลักพุทธจริยศาสตร์ 3) เพื่อประยุกต์ใช้หลักพุทธจริยศาสตร์ในงานสังคมสงเคราะห์ เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร ด้วยการศึกษาค้นคว้าจากพระไตรปิฎก ตำราวิชาการ ผลงานวิจัย วิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาและนำเสนอข้อมูลเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า งานสังคมสงเคราะห์ เป็นการปฏิบัติงานที่ให้ความช่วยเหลือแก่บุคคล ชุมชน และสังคมที่กำลังประสบปัญหาและไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ โดยใช้หลักการ วิธีการ และกระบวนการทางสังคมสงเคราะห์ ตลอดจนแนวคิดและทฤษฎีเป็นเครื่องมือในการอธิบายถึงสภาพปัญหาสังคม พฤติกรรมและความต้องการของมนุษย์ และนักสังคมสงเคราะห์ที่ดีต้องมีจรรยาบรรณเป็นแนวทางในการประพฤติให้ดำรงตนอยู่ในความดีงาม

พุทธจริยศาสตร์ เป็นหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาที่ว่าด้วยความประพฤติที่ดีงามซึ่งถูกค้นพบโดยองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการแก้ไขและป้องกันปัญหาในระดับบุคคล ชุมชน และสังคม หลักธรรมที่นำมาประยุกต์ใช้ในงานสังคมสงเคราะห์ คือ สังคหวัตถุ 4 สาราณียธรรม 6 และอคติ 4 การปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนย่อมทำให้มนุษย์ได้รับการพัฒนาทางจิตใจและพุทธจริยศาสตร์ยังมีเกณฑ์การตัดสินที่ชี้ขาดลงไปถึงการกระทำของมนุษย์

การประยุกต์ใช้หลักพุทธจริยศาสตร์ในงานสังคมสงเคราะห์ หลักพุทธจริยศาสตร์มีความจำเป็นและมีความสำคัญต่องานสังคมสงเคราะห์ เพราะนักสังคมสงเคราะห์เป็นผู้ที่มีบทบาท ให้ความช่วยเหลือผู้ใช้บริการและกลุ่มเป้าหมายในระดับบุคคล ชุมชน และสังคม ซึ่งหลักพุทธจริยศาสตร์สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์เพื่อเป็นแนวทางในการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ใช้บริการที่ประสบปัญหา และนำไปพัฒนาสังคมเพื่อสร้างสวัสดิภาพและความเป็นธรรมให้เกิดขึ้นในสังคม

1. บทนำ

อาชีพนักสังคมสงเคราะห์ได้ถือกำเนิดขึ้นในประเทศอังกฤษ ประเทศอังกฤษได้ออกกฎหมายสงเคราะห์คนจนฉบับแรกของโลกเรียกว่า อะลิซาเบทเพอร์ ลอว์ (Elizabethan Poor Law) เป็นกฎหมายที่แบ่งประเภทของคนจน คือ คนจนที่มีร่างกายแข็งแรงสามารถทำงานได้ จะถูกส่งกลับไปภูมิลำเนาเดิม และหางานให้ทำคนจนที่เป็นคนพิการ ทำงานไม่ได้ รวมทั้งเด็กอายุไม่เกิน 21 ปี จะถูกส่งไปรับการเลี้ยงดูที่โรงทาน (Alms house) ส่วนเด็กกำพร้า อนาคต และอื่น ๆ ก็จะถูกส่งเข้ารับการเลี้ยงดูที่โรงทานอีกเช่นเดียวกัน การให้การสงเคราะห์ในประเทศอังกฤษ เริ่มทำเป็นระบบมากขึ้นโดยหน่วยงานของเอกชน คือ มีการส่งคนซึ่งมีใจรักที่จะให้ความช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ ซึ่งมีอาชีพต่าง ๆ กัน ออกไปศึกษาปัญหาความต้องการของผู้มีปัญหา ถึงที่บ้านพัก จากนั้นก็นำปัญหามาพูดคุยกันเพื่อหาทางช่วยเหลือและแก้ไขปัญหานั้นที่ถูกต้องต่อไป ผู้ที่ออกไปศึกษาสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เรียกว่า “นักสังคมสงเคราะห์เฉพาะราย” หรือ “นักสังคมสงเคราะห์ระดับบุคคล”

ในประเทศสหรัฐอเมริกา มีการสงเคราะห์คนยากจนเช่นเดียวกับประเทศอังกฤษ การสงเคราะห์ที่ได้จัดแบ่งประเภทของผู้รับบริการ คือ ผู้รับบริการประเภทโรคจิต คนพิการ เด็กกำพร้า อนาคต และ คนชรา เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อให้การบริการเป็นไปอย่างเหมาะสม วิกฤตการณ์ทางด้านเศรษฐกิจของประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นเหตุการณ์หนึ่งที่ทำให้การช่วยเหลือที่เรียกว่า “การสังคมสงเคราะห์กลุ่มชน” หรือ “การสังคมสงเคราะห์ระดับกลุ่ม” เกิดขึ้น ประเทศสหรัฐอเมริกาได้ตรากฎหมายว่าด้วย ความมั่นคงทางสังคม อันเป็นกฎหมายที่ครอบคลุมถึงบริการให้กับคนประเภทต่าง ๆ ได้แก่ การประกันสังคม ซึ่งมีการประกันการว่างงาน การประกันการชราภาพ และการประกันเมื่อถึงแก่กรรม และการสาธารณสุขการ เป็นการให้ความช่วยเหลือคนตาบอดคนไร้ที่พึ่ง และ คนชราที่ไม่สามารถประกอบอาชีพได้นอกจากนั้นยังมีบริการต่าง ๆ ที่ให้กับเด็กพิการ รวมทั้งบริการดูแลสุขภาพ มารดาและทารก

สำหรับประเทศไทย “วัด” นับได้ว่า เป็นศูนย์กลางของการสงเคราะห์คนทั่วไป การสังคมสงเคราะห์ ที่ดำเนินการโดยรัฐบาล มีปรากฏเด่นชัดในสมัยรัชกาลที่ 5 คือ มีการสร้างโรงพยาบาลศิริราช ใน พ.ศ. 2429 ซึ่งนับว่าเป็นโรงพยาบาลแห่งแรกในประเทศไทยเป็นสถานที่ช่วยคนเจ็บและยากจน สภาอุณาโลมแดงหรือ สภากาชาดสยาม หรือสภากาชาดไทย ในปัจจุบันก็ได้ตั้งขึ้นมาใน พ.ศ. 2436 เพื่อช่วยทหารที่บาดเจ็บจากการสู้รบกับฝรั่งเศส หน่วยงานภาคเอกชนจึงเป็นผู้ริเริ่มการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ก่อนหน่วยงานทางรัฐบาล การเริ่มปฏิบัติงานระยะแรกเป็นไปแบบตามมีตามเกิด เป็นแบบการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ต่อมาจึงได้พัฒนาเป็นรูปแบบการให้ความช่วยเหลือที่ทำเป็นกระบวนการ มีระบบอาศัยหลักวิทยาศาสตร์ และศิลปะมาประยุกต์ใช้แล้วก็มีโรงเรียนที่ให้ ความรู้ทางสังคมสงเคราะห์เกิดขึ้นตามมา (สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (สสว.), 2550: 86-88)

สังคมในยุคปัจจุบันเป็นยุคที่มีความเจริญทางวัตถุมากกว่าความเจริญทางด้านจิตใจ ซึ่งเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาสังคมขึ้นมากมาย ซึ่งทำให้ผู้คนในสังคมขาดความเอื้อเฟื้อ เสียสละ มีน้ำใจ กระทำสิ่งใดโดยไม่ได้คำนึงว่าจะเกิดผลกระทบต่อนตนเอง ต่อครอบครัว ต่อสังคม อย่างไร วิชาชีพนักสังคมสงเคราะห์จึงเป็นวิชาชีพที่มีความเข้าใจถึงปัญหาและความต้องการของบุคคล และมีการปฏิบัติงานที่ยึดหลักการเคารพในศักดิ์ศรีและคุณค่าของความเป็นมนุษย์ และมีความเชื่อว่ามนุษย์ทุกคนสามารถเปลี่ยนแปลงและพัฒนาตนเองไปในทางที่ดีได้ ภายใต้ปรัชญาของงานสังคมสงเคราะห์ ช่วยเหลือเขาเพื่อให้เขาช่วยเหลือตนเองได้

ในทางพระพุทธศาสนาพระพุทธองค์ก็มีนโยบายด้านการสงเคราะห์ให้กับพระภิกษุไปปฏิบัติ ดังมีพุทธพจน์ที่ว่า “ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงเที่ยวจาริกไปเพื่อประโยชน์แก่ชนเป็นอันมาก เพื่อความสุขแก่ชนเป็นอันมาก เพื่ออนุเคราะห์สัตว์โลก เพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อความสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย แต่อย่าได้ไปทางเดียวกันสองรูป เธอทั้งหลายจงแสดงธรรมงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถ พร้อมทั้งพยัญชนะบริสุทธิ์บริบูรณ์” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: ที่.ม. 2/52/46) ซึ่งเป็นการเริ่มต้นในการมอบนโยบายให้กับพระสงฆ์ในการสงเคราะห์ ผู้ที่ประสบปัญหาในการดำเนินชีวิตเพื่อให้ช่วยเหลือตนเองและผู้อื่นต่อไป

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาค้นคว้าในประเด็นการประยุกต์ใช้หลักพุทธจริยศาสตร์ในงานสังคมสงเคราะห์ เนื่องจากได้เห็นความสำคัญ คุณประโยชน์และความจำเป็นในการประยุกต์ใช้หลักธรรมคำสอน

ในทางพระพุทธศาสนา เพื่อให้ผู้ประกอบวิชาชีพนักสังคมสงเคราะห์มีแนวทางการปฏิบัติงานทางวิชาชีพควบคู่กับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาจึงได้ศึกษาวิจัยเพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ไปใช้ในการศึกษาและพัฒนาต่อยอดองค์ความรู้ ทักษะแนวคิดทฤษฎีงานสังคมสงเคราะห์ต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎีงานสังคมสงเคราะห์
- 2.2 เพื่อศึกษาหลักพุทธจริยศาสตร์
- 2.3 เพื่อประยุกต์ใช้หลักพุทธจริยศาสตร์ในงานสังคมสงเคราะห์

3. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

- 3.1 ทำให้ทราบแนวคิดงานสังคมสงเคราะห์
- 3.2 ทำให้ทราบพุทธจริยศาสตร์ในพระพุทธศาสนา
- 3.3 ทำให้ทราบการประยุกต์ใช้หลักพุทธจริยศาสตร์ในงานสังคมสงเคราะห์
- 3.4 ทำให้สามารถนำผลการวิจัยมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการศึกษา

4. ขอบเขตของการวิจัย

- 4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหาประกอบด้วย หลักการสังคมสงเคราะห์ และ หลักพุทธจริยศาสตร์
- 4.2 ขอบเขตด้านเอกสาร การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ด้วยการศึกษาด้านเอกสารโดยมีวิธีการศึกษาวิจัย ตามข้อมูลดังนี้
 - 1) ชั้นปฐมภูมิ (Primary Resources) จากคัมภีร์พระไตรปิฎกฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 - 2) ชั้นทุติยภูมิ (Secondary Resources) จากอรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา ปกรณ์วิเสส หนังสือ ตำรา วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อทำการศึกษาค้นคว้าเนื้อหาเกี่ยวกับ “การประยุกต์ใช้ หลักพุทธจริยศาสตร์ในงานสังคมสงเคราะห์”

5. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำเอกสารและงานวิจัย ที่มีเนื้อหาสอดคล้องเกี่ยวกับงานวิจัย ในเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักพุทธจริยศาสตร์ในงานสังคมสงเคราะห์” มานำเสนอ โดยแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ เอกสารที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

5.1 เอกสารที่เกี่ยวข้อง

Ritchmond ได้กล่าวว่า สังคมสงเคราะห์ หมายถึง กระบวนการพัฒนาบุคลิกภาพของบุคคล โดยการปรับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลด้วยกัน และระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อม (วันทนี วาสิกะสิน และคณะ, 2538: 35)

ทศนีย์ ลักษณะนิชนัช ได้กล่าวว่า การสังคมสงเคราะห์ หมายถึง การจัดให้มีมาตรการต่าง ๆ เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนเป็นรายบุคคล เป็นกลุ่มหรือทั้งชุมชน โดยใช้หลักทฤษฎีของการสังคมสงเคราะห์เป็นแนวปฏิบัติ กล่าวคือ ใช้หลักการ วิธีการ และ กระบวนการของการสังคมสงเคราะห์ ซึ่งไม่ใช่เพียงแค่นำสิ่งที่มีปัญหาเขาต้องการแล้ว ถือว่าเป็นการให้บริการทางสังคมสงเคราะห์แล้ว (ทศนีย์ ลักษณะนิชนัช, 2542: 5)

นางลักษณ์ เอ็มประดิษฐ์ ได้กล่าวว่า เป็นการดำเนินงานให้เกิดการบริหารที่ดีแก่มวลประชาชนโดยเฉพาะกลุ่มบุคคลที่มีปัญหาความเดือดร้อนและต้องการความช่วยเหลือ และในที่สุดของการช่วยเหลือก็คือ บุคคล กลุ่มประชาชน ที่ใช้บริการสังคมสงเคราะห์ได้มีโอกาสพบกับสภาพความเป็นอยู่ที่ดี ได้รับสวัสดิการอย่างเพียงพอ แต่การช่วยเหลือเพื่อให้บรรลุถึงสวัสดิภาพของเขาทั้งหลายได้ ต้องอาศัยกลไกสังคมสงเคราะห์อย่างมีประสิทธิภาพ (นางลักษณ์ เอ็มประดิษฐ์, 2535: 1)

นางลักษณ์ เทพสวัสดิ์ ได้กล่าวว่า เป็นศาสตร์ เป็นศิลป์ และ เป็นวิชาชีพในการที่จะช่วยเหลือผู้ประสบความทุกข์ยากเดือดร้อน ซึ่งเขาไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ ให้มีความสามารถในการแก้ไขปัญหาของเขาต่อไป โดยการนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่มาประยุกต์ใช้เพื่อบรรเทาความต้องการและปัญหาของทั้งบุคคล กลุ่มชน และชุมชน (นางลักษณ์ เทพสวัสดิ์, 2540: 4)

5.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระมหาธนาศักร์ สุตธโน (สุตสุข) ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง ศึกษาแนวคิดทางจริยศาสตร์ที่ปรากฏใน ทศชาติชาดก สรุปได้ว่า ความประพฤติก่อเป็นความดีที่ปรากฏในทศชาติชาดกนั้น เป็นความประพฤติก่อฝ่ายกุศล สามารถนำประโยชน์และความสุขมาให้แก่ผู้ปฏิบัติ แก่บุคคลอื่นและสังคมส่วนรวมได้ ความประพฤติก่อเป็นความชั่วที่ปรากฏในทศชาติชาดกนั้น เป็นความประพฤติก่อฝ่ายอกุศล สามารถนำความทุกข์และความเดือดร้อนมาให้แก่ผู้ปฏิบัติ แก่บุคคลอื่นและสังคมส่วนรวมได้ ซึ่งเกณฑ์การตัดสินความดี-ความชั่วที่ปรากฏในทศชาติชาดกนั้นเป็นเกณฑ์การตัดสินทางจริยศาสตร์ของกลุ่มสัมบูรณ์นิยม กลุ่มปฏิบัตินิยม กลุ่มประโยชน์นิยม และเกณฑ์การตัดสินในทางพระพุทธศาสนา (พระมหาธนาศักร์ สุตธโน (สุตสุข), 2563)

พระมหานนทรัตน์ ชยานนโท (วงศ์ปทุม) ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง การศึกษาเชิงวิเคราะห์แนวคิดทาง จริยศาสตร์ที่ปรากฏในคัมภีร์ธรรมบท สรุปได้ว่า แนวคิดทางจริยศาสตร์ในคัมภีร์ธรรมบท พร้อมทั้งอรรถกถามีหลักธรรมที่แยกแยะความดี-ความชั่วได้ชัดเจน สิ่งสำคัญที่ผู้วิจัยค้นพบคือวิธีการแก้ไขปัญหาที่ทำให้เกิดความร้าวร้อนในระดับพฤติกรรม ความรู้สึก และแนวความคิด หากนำวิธีที่พระพุทธเจ้าทรงแนะนำย่อมสามารถแก้ปัญหาความเดือดร้อนวุ่นวายใจและความไม่สงบในสังคมได้ และพบว่า บุคคลควรมีเป้าหมายในการดำเนินชีวิตไปในทิศทางที่ดี ครั้นมีเป้าหมายดีแล้วย่อมประครองชีวิตให้ดำเนินไปสู่วิถีอันสิ่งดีงาม ผลดีก็ย่อมบังเกิด ความเป็นอยู่

ปัจจุบันก็ไม่เดือดร้อนใจ และเมื่อสิ้นชีวิตแล้วย่อมเกิดในสุคติภพหรือไม่กลับมาเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏคือ บรรลุพระนิพพานในที่สุด (พระมหานนทรรัตน์ ชยานนโท (วงศ์ปทุม), 2563)

เพ็ญศรี วังเสรีพิพัฒน์ ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง การประยุกต์ใช้หลักสังคหัตถุธรรมในการปฏิบัติงานของกลุ่มจิตอาสาโรงพยาบาลนครพิงค์ สรุปได้ว่า กลุ่มจิตอาสามีการนำหลักสังคหัตถุธรรม ในการปฏิบัติงานเน้นการบำเพ็ญตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม โดยการเข้าร่วมกิจกรรมด้วยความเสียสละ ทั้งกำลังร่างกายและกำลังทรัพย์ให้แก่ผู้ป่วย ญาติ และเจ้าหน้าที่อย่างสม่ำเสมอ ใช้ปิยวาจาอย่างเหมาะสม สุภาพ อ่อนน้อมถ่อมตน รวมทั้งปฏิบัติงานด้วยความวิริยะอุตสาหะ เสมอต้นเสมอปลายให้เกิดประโยชน์ซึ่งกันและกัน กลุ่มจิตอาสา มีแนวทางการประยุกต์ใช้หลักสังคหัตถุธรรม ในการปฏิบัติงานสอดคล้องกับบริบทของสังคม วัฒนธรรม เอื้อเพื่อและแบ่งปันซึ่งกันและกัน ปฏิบัติงานทุก ๆ กิจกรรมด้วยความสุภาพ นุ่มนวล ถูกกาลเทศะ นำสิ่งของตนมาช่วยให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่นอย่างสม่ำเสมอ ต่อเนื่องในการปฏิบัติงานอันนำมาซึ่งความสุขและความเจริญรุ่งเรืองต่อไป (เพ็ญศรี วังเสรีพิพัฒน์, 2562)

เหลา อินเหลา ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง ศึกษาการแก้ปัญหาความขัดแย้งตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท สรุปได้ว่า การแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับองค์กร ใช้หลักสาราณียธรรม หมายถึง แนวทางปฏิบัติของผู้ที่อยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม ตั้งแต่ขนาดเล็ก เช่น ครอบครัว จนถึงระดับประเทศชาติ วิถีชีวิตของสังคม เมื่อผูกพันอยู่กับหลักสาราณียธรรม จึงทำให้ผู้คนในสังคมโดยเฉพาะอย่างยิ่งในชนบทอยู่อย่างสงบสุข และการปฏิบัติหน้าที่โดยปราศจากความลำเอียงเพราะความชอบ เพราะความชัง เพราะความหลง และเพราะความกลัว ให้ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความถูกต้อง โดยการละเว้นจากอคติทั้ง 4 ประการ องค์กรแต่ละองค์กรก็就会有ความขัดแย้งลดลง มีผลทำให้สังคมสงบสุข และอยู่กันอย่างสันติต่อไป (เหลา อินเหลา, 2563)

สรุปว่า จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เป็นการสนับสนุนในการทำวิจัยในครั้งนี้ เพื่อเป็นแนวทางในการประยุกต์ใช้หลักพุทธจริยศาสตร์ในงานสังคมสงเคราะห์ ให้เข้าใจชัดเจนยิ่งขึ้น การประยุกต์ใช้หลักพุทธจริยศาสตร์มีความสำคัญต่อการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ ถ้าผู้ปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์เข้าใจในเรื่องนี้แล้ว ย่อมทำให้เข้าใจถึงหลักความประพฤติที่เหมาะสม สามารถแยกแยะความดี ความชั่ว ความถูกต้อง ความผิด ผู้วิจัยได้ค้นคว้าจากเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ ที่น่าเชื่อถือได้มาสนับสนุน เพื่อเป็นแนวทางในการประพฤติตนตามหลักพุทธจริยศาสตร์ได้อย่างถูกต้อง ให้เป็นประโยชน์ต่อผู้ปฏิบัติงานและวิชาชีพสังคมสงเคราะห์ต่อไป

5.3 กรอบแนวคิดในการวิจัย

กรอบแนวคิดในการวิจัย ประกอบด้วย แนวคิดทฤษฎีงานสังคมสงเคราะห์ ได้แก่ วิธีการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ต่อบุคคล วิธีการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ต่อสังคม วิธีการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ต่อจรรยาบรรณวิชาชีพ และหลักพุทธจริยศาสตร์ ได้แก่ สังคหัตถุ 4 สาราณียธรรม 6 อคติ 4 และทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับงานสังคมสงเคราะห์และพุทธจริยศาสตร์ ซึ่งนำไปสู่การประยุกต์ใช้หลักพุทธจริยศาสตร์ในงานสังคมสงเคราะห์

6. วิธีการดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการดำเนินการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ซึ่งเน้นการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยศึกษาข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ จะมีลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

- 1) ศึกษาข้อมูลชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) จากพระไตรปิฎก ศึกษาข้อมูล ชั้นทุติยภูมิ (Secondary Resource) จาก วรรณคดี ฎีกา อนุฎีกา ปกรณวิเสส และตำราอื่น ๆ ทั้งที่เป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษเป็นต้น และศึกษาข้อมูลจากเอกสาร หนังสือ บทความ ที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดงานสังคมสงเคราะห์ พุทธจริยศาสตร์ และการประยุกต์ใช้หลักพุทธจริยศาสตร์ในงานสังคมสงเคราะห์
- 2) วิเคราะห์ข้อมูล ผู้ศึกษาวิจัยทำการศึกษาข้อมูลที่ได้จากเอกสาร หนังสือ ตำรา เอกสารทางวิชาการ งานวิจัย บทความต่าง ๆ แล้วนำมาวิเคราะห์ในแต่ละประเด็นตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัยในครั้งนี้
- 3) สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ รวบรวมจัดพิมพ์ข้อมูล จากเอกสารที่ทำการศึกษาเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักพุทธจริยศาสตร์ในงานสังคมสงเคราะห์

7. สรุปผลการวิจัย

1) เพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎีงานสังคมสงเคราะห์ ผลการวิจัยพบว่างานสังคมสงเคราะห์เป็นการให้ความช่วยเหลือแก่บุคคลผู้ประสบปัญหาด้านร่างกาย ด้านจิตใจ และด้านสังคม ซึ่งประสบปัญหาและไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ ให้สามารถกลับมาช่วยเหลือตนเองและกระทำบทบาทหน้าที่ของตนเองได้อีกครั้ง โดยยึดในหลักการเคารพในคุณค่าและศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ กล่าวคือ มนุษย์ทุกคนมีศักยภาพในการแก้ไขพฤติกรรมและปัญหาของตนเอง สามารถเปลี่ยนแปลงตนเองให้ดีขึ้น งานสังคมสงเคราะห์จะต้องมีองค์ประกอบดังต่อไปนี้ มีแนวคิดและทฤษฎีที่นำมาใช้เป็นเครื่องมือในการทำความเข้าใจปัญหาและความต้องการของผู้ใช้บริการที่มีความแตกต่างกันไปตามกลุ่มเป้าหมาย งานสังคมสงเคราะห์มีกระบวนการปฏิบัติงานที่เป็นไปตามระบบวิทยาศาสตร์สามารถพิสูจน์ข้อเท็จจริงได้ด้วยเหตุผล และมีวิธีการปฏิบัติงานในระดับบุคคล เป็นการให้ความช่วยเหลือเฉพาะหน้า ได้แก่ การให้ความช่วยเหลือด้านปัจจัย 4 และวัตถุสิ่งของที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต และการให้ความช่วยเหลือในระยะยาว เป็นการให้ความช่วยเหลือในด้านการให้คำปรึกษาแนะนำเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในบุคลิกภาพและพฤติกรรมของผู้ใช้บริการ ระดับชุมชน เป็นการกระตุ้นให้คนในชุมชนได้เกิดความร่วมมือกันถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน ส่งผลทำให้เกิดการเรียนรู้ การวางแผน การนำทรัพยากรที่มีอยู่ภายในและภายนอกเข้ามาแก้ไขปัญหาชุมชน ส่งผลทำให้เกิดการเรียนรู้การทำงานร่วมกันอย่างมีส่วนร่วมร่วมกับคนในชุมชนระดับสังคม เป็นการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ที่มีการจัดมาตรการนโยบายในการพัฒนาสังคมและแก้ไขปัญหาสังคม ตลอดจนการจัดสวัสดิการสังคม เพื่อให้ประชาชนภายในประเทศสามารถเข้าถึงบริการที่รัฐจัดให้แก่ประชาชนซึ่งสะท้อนถึงคุณภาพชีวิตที่ดีและความอยู่ดีกินดีของประชาชน งานสังคมสงเคราะห์มีจรรยาบรรณเป็นแนวทางในการประพฤติตนของผู้ที่ปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ให้ตั้งมั่นอยู่บนความดีงามไม่สร้างความเสื่อมเสียแก่ตนเองและหน่วยงาน

2) เพื่อศึกษาหลักพุทธจริยศาสตร์ ผลการวิจัยพบว่า พุทธจริยศาสตร์เป็นหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาว่าด้วยความประพฤติที่ดีงาม และเกณฑ์การตัดสินที่จะช่วยให้มนุษย์สามารถแยกแยะในความดี ความชั่ว ความถูก ความผิด รู้จักแสวงหาคุณค่าที่ควรแสวงหา และอุดมคติอันเป็นจุดหมายปลายทางที่จะต้องไปให้ถึง เมื่อมีการนำไปศึกษาและปฏิบัติตามย่อมทำให้บุคคลนั้นมีความประพฤติที่ดีงามทางกาย ทางวาจา ทางใจ ไม่มีความคิดที่จะเบียดเบียนผู้อื่น ไม่สร้างความเดือดร้อนแก่ตนเองและสังคม ทำให้สังคมโลกมีความสงบเรียบร้อย ทำให้ปัญหาสังคมลดน้อยลงไป ผู้คนในสังคมมีความเท่าเทียมกัน ความเป็นมนุษย์ไม่มีการแบ่งแยกชนชั้นวรรณะ ทำให้ผู้คนในสังคมมีความเป็นอยู่ที่ดีและรู้จักช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน สามารถอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างสงบสุข

3) เพื่อประยุกต์ใช้หลักพุทธจริยศาสตร์ในงานสังคมสงเคราะห์ ผลการวิจัยพบว่า การประยุกต์ใช้หลักพุทธจริยศาสตร์ในงานสังคมสงเคราะห์เป็นการนำหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ ทำให้นักสังคมสงเคราะห์มีแนวทางในการให้ความช่วยเหลือแก่บุคคล ชุมชน และสังคม โดยไม่เลือกปฏิบัติ เป็นธรรม มีความเสมอภาค มีความสามัคคีกลมเกลียวในหมู่คณะ ปราศจากความแตกแยก รู้จักเคารพในความคิดเห็นของผู้อื่น คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน มีความหนักแน่นในตนเองรักษาไว้ซึ่งความถูกต้อง และมีความกล้าหาญทางจริยธรรมในการที่จะกระทำในสิ่งที่ถูกต้อง ซึ่งหลักสังคหวัตถุ 4 เป็นหลักพุทธจริยศาสตร์ที่ทำให้มีการช่วยเหลือและสงเคราะห์แก่ผู้ใช้บริการเป็นรายบุคคล เพื่อให้เขาสามารถช่วยเหลือตนเองและรู้จักแก้ไขปัญหาของตนเองต่อไป หลักสาราณียธรรม 6 เป็นหลักพุทธจริยศาสตร์ที่ทำให้เกิดความสามัคคีในหมู่คณะ ลดปัญหาความขัดแย้ง สามารถทำงานหรืออยู่ร่วมกับผู้อื่นในชุมชนหรือสังคมได้อย่างปกติสุข หลักออคติ 4 เป็นหลักพุทธจริยศาสตร์ที่ทำให้ผู้ที่ปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์รู้จักวางตนให้เป็นกลาง และให้ความสำคัญในการประพฤติตนตามหลักจรรยาบรรณวิชาชีพควบคู่กับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

8. อภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้เสนอการประยุกต์ใช้หลักพุทธจริยศาสตร์ในวิธีการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ต่อบุคคลด้วยหลักสังคหวัตถุ 4 ประการ คือ 1) ทาน การให้ 2) ปิยวาจา การกล่าววาจาไพเราะอ่อนหวาน 3) อัตถจริยา การประพฤติตนให้เป็นประโยชน์ 4) สมานัตตตา การปฏิบัติตนอย่างเสมอต้นปลาย (อง. จตุกก 21/32/50-51) โดยพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) กล่าวว่า ธรรมเครื่องยึดเหนี่ยว คือ เครื่องเหนี่ยวใจบุคคลและประสานหมู่ชนไว้ในการสามัคคี หลักการสงเคราะห์ มี 4 ประการ 1. ทาน การให้ คือ เอื้อเพื่อเผื่อแผ่ เสียสละ แบ่งปันช่วยเหลือกันด้วยทรัพย์สิน สิ่งของ ตลอดถึงให้ความรู้แนะนำสั่งสอน 2. ปิยวาจา หรือเพียรวัชชะ วาจาที่รัก วาจาที่ดูดีใจหรือวาจาซาบซึ้งใจ คือ กล่าวคำสุภาพ ไพเราะอ่อนหวานสมานสามัคคี ให้เกิดไมตรีและความรักใคร่นับถือ ตลอดถึงคำแสดงประโยชน์ ประกอบด้วยเหตุผลเป็นหลักฐานทำให้มั่นใจและนำขึ้นชมเชยถือ 3) อัตถจริยา การประพฤติประโยชน์ คือ ขวนขวายช่วยเหลือกิจ การบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ตลอดถึงช่วยแก้ไขปรับปรุงส่งเสริมในทางจริยธรรม 4) สมานัตตตา ความมีตนเสมอ คือ การปฏิบัติสม่ำเสมอในชนทั้งหลาย ไม่เลือกรักผลักชัง ไม่ดูถูกเหยียดหยาม ไม่เอารัดเอาเปรียบ ทำตนเสมอต้นเสมอปลายและเสมอในสุข

ทุกซ์ โดยร่วมรับรู้ ร่วมแก้ไขปัญหาตลอดถึงตามธรรมในแต่ละกรณี (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2546 : 34-35) และสอดคล้องกับวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักสังคหัตถุธรรมในการปฏิบัติงานจิตอาสาโรงพยาบาล นครพิงค์ จังหวัดเชียงใหม่ (เพ็ญศรี วังเสรีพิพัฒน์, 2562) พบว่า กลุ่มจิตอาสาที่มีการนำหลัก สังคหัตถุธรรม ในการปฏิบัติงานเน้นการบำเพ็ญตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม โดยการเข้าร่วมกิจกรรมด้วยความเสียสละ ทั้งกำลัง แร่กายและกำลังทรัพย์ให้แก่ผู้ป่วย ญาติ และเจ้าหน้าที่อย่างสม่ำเสมอ ใช้ปิยวาจาอย่างเหมาะสม สุภาพ อ่อน น้อมถ่อมตน รวมทั้งปฏิบัติงานด้วยความวิริยะอุตสาหะ เสมอต้นเสมอปลายให้เกียรติซึ่งกันและกัน กลุ่มจิตอาสา มีแนวทางการประยุกต์ใช้หลักสังคหัตถุธรรม ในการปฏิบัติงานสอดคล้องกับบริบทของสังคม วัฒนธรรม เอื้อเฟื้อและแบ่งปันซึ่งกันและกัน ปฏิบัติงานทุก ๆ กิจกรรมด้วยความสุภาพ นุ่มนวล ถูกกาลเทศะ นำสิ่งของตน มาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่นอย่างสม่ำเสมอ ต่อเนื่องในการปฏิบัติงานอันนำมาซึ่งความสุขและความ เจริญรุ่งเรืองต่อไป

ผู้วิจัยได้เสนอการประยุกต์ใช้หลักพุทธจริยศาสตร์ในวิธีการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ต่อสังคมด้วยหลัก สาราณียธรรม 6 คือ 1) เมตตาการุณยธรรม การตั้งกายกรรมประกอบด้วยเมตตาทั้งต่อหน้าและลับหลัง 2) เมตตา วาจิกรรม การตั้งวาจิกรรมประกอบด้วยเมตตาทั้งต่อหน้าและลับหลัง 3) เมตตาโมหกรรมการตั้งมโนกรรม ประกอบด้วยเมตตาทั้งต่อหน้าและลับหลัง 4) สาธารณโภคี ความเป็นผู้รู้จักแบ่งปัน 5) ศีลสามัญญตา การมี ความประพฤติที่เสมอภาค 6) ทิฏฐิสามัญญตา การมีความเห็นร่วมกันในสิ่งที่ถูกต้อง (มหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย, 2539: ที.ปา. 11/324/321) โดยที่ ทองหล่อ วงษ์ธรรมมา กล่าวว่า สาราณียธรรม แปลว่า ธรรมเป็น เหตุให้ระลึกถึงกัน หมายถึง คุณธรรมที่ทำให้คนเราไม่เห็นแก่ตัว แต่จะคิดถึงคนอื่น เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่ผู้อื่น เข้าใจ คนอื่นมากขึ้น (ทองหล่อ วงษ์ธรรมมา, 2538 : 294-295) และสอดคล้องกับ คณาจารย์สำนักพิมพ์เสียงเชียง กล่าว ว่า สาราณียธรรม หมายถึง ธรรมที่เป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน คือ ผู้ประพฤติธรรมเหล่านี้ย่อมเป็นเหตุให้ ระลึกถึงความดีที่ทำต่อกันเป็นที่เคารพนับถือของผู้อื่นและสมานความสามัคคีกลมเกลียวในหมู่คณะไว้ได้ (คณาจารย์สำนักพิมพ์เสียงเชียง, 2546: 108-109)

ผู้วิจัยได้เสนอการประยุกต์ใช้หลักพุทธจริยศาสตร์ในวิธีการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ต่อจรรยาบรรณ วิชาชีพระหว่างลัทธิคติ 4 คือ 1) ฉันทาคติ ลำเอียงเพราะชอบ 2) โทษาคติ ลำเอียงเพราะชัง 3) โมหาคติ ลำเอียง เพราะหลง 4) ภยากติ ลำเอียงเพราะกลัว (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: อง.จตุกก. 21/17-19/29-31) ซึ่งพระธรรม กิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช) กล่าวว่า อคติ แปลกันว่า ความลำเอียง หมายถึง ความเอนเอียงเข้าข้าง ความไม่ยุติธรรม ความไม่เป็นกลาง ความไม่เป็นหลัก อคติ แปลอีกแบบหนึ่งว่า การดำเนินไปในแนวทางที่ไม่ สมควร ไม่ควรไป หรือ ไปไม่ได้ หมายถึง แนวทางที่ไม่ควรปฏิบัติ เพราะเมื่อปฏิบัติไปย่อมทำให้หมู่คณะ กิจการ และความดีงาม ดำเนินต่อไปได้ยากหรือไปไม่รอด อคติ มี 4 อย่าง คือ 1. ฉันทาคติ ลำเอียงเพราะชอบ 2. โทษาคติ ลำเอียงเพราะชัง 3. ภยากติ ลำเอียงเพราะกลัว 4. โมหาคติ ลำเอียงเพราะหลง อคติ เป็นสิ่งที่ผู้ใหญ่ซึ่งเป็น ผู้ปกครองหรือผู้นำควรเว้น ถ้าเว้นไม่ได้ ความเป็นผู้ใหญ่ ความเป็นหลัก ความยุติธรรมก็ไปไม่รอด (พระ ธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), 2548: 1185) และพระเทพดิลก (ระแบบ จิตญาโณ) กล่าวว่า อคติ ว่าไม่เดิน ไม่ ไป หมายความว่า ไม่ควรเดิน ไม่ควรไป หรือไม่ควรประพฤติ อคติศัพท์นี้ตรงกับภาษาไทยว่า ความลำเอียง ความ ไม่เป็นธรรมความไม่ยุติธรรม มีอยู่ 4 อย่าง คือ (พระเทพดิลก (ระแบบ จิตญาโณ), 2548: 56)

1) ฉันทาคติ แปลว่าลำเอียงเพราะรักกัน หรือเพราะชอบพอกัน เช่น คนที่เรารักเราชอบพอทำอะไรก็ถือว่าถูกหมดทั้งที่จริงกำลังกระทำความผิด แต่ด้วยอำนาจพอใจรักใคร่กันจึงไม่มีความผิด การกระทำเช่นนี้ถือว่า “ลำเอียงเพราะรัก”

2) โทสาคติ แปลว่า ลำเอียงเพราะโกรธกันเกลียดกัน ชังกัน เช่น การตัดสินคดีด้วยอำนาจโกรธเกลียดชังที่มีต่อกัน แม้อีกฝ่ายจะกระทำถูกต้องตามขั้นตอนก็ตัดสินเป็นผิดได้ หรือการปรับเลื่อนตำแหน่งผู้กระทำความผิดที่สมควรได้ แต่ด้วยความเกลียดชังที่มีต่ออีกฝ่ายทำให้ไม่ได้ยศ หรือรางวัลใด ๆ ทั้ง ๆ ที่สมควรจะได้ การกระทำเช่นนี้ถือว่า “ลำเอียงเพราะชัง”

3) โมหาคติ แปลว่า ลำเอียงเพราะเขลา หรือความโง่หลงมกมาย ไม่พิจารณาให้ถ่องแท้ว่า อย่างไรถูกอย่างไรผิด อย่างไรควรอย่างไรไม่ควร เช่น เมื่อได้รับฟังคำฟ้องแล้วยังไม่ทันได้สอบสวนให้รอบคอบก็ด่วนตัดสินใจโดยไม่พิจารณาให้ถี่ถ้วน โดยที่ยังไม่รู้ความจริง ถือว่าเป็นคนของตนเองที่นับถือ หรือเป็นบุคคลสำคัญที่มีคนนับถือมากก็เชื่อหลงไปตามเขา ผลที่สุดกว่าจะรู้ความจริง กว่าจะคิดได้ว่าการกระทำอย่างนี้ไม่ยุติธรรมต่อผู้ อีกฝ่ายก็สายเสียแล้ว เพราะตัดสินพลาดไปแล้ว การกระทำเช่นนี้ถือว่า “ลำเอียงเพราะเขลา”

4) ภยากติ แปลว่า ลำเอียงเพราะกลัว หรือเพราะเกรงใจ เช่น ผู้มีอำนาจมีชื่อเสียงกระทำความผิดด้วยการฆ่าคนตาย แต่ด้วยบารมีอำนาจเงินตราของผู้นั้นมีมาก จึงทำให้มีการตัดสินว่าถูกหรือถูกลงโทษเพียงเล็กน้อย ทั้ง ๆ ที่ความจริงทำผิดร้ายแรง หากตรงกันข้ามกับคนทั่วไปหากกระทำผิดเช่นนี้ต้องมีการตัดสินด้วยโทษตามกฎหมายซึ่งต่างกันอย่างเห็นได้ชัด การกระทำเช่นนี้ไม่มีความเป็นธรรม เพราะเกิดจากความกลัวหรือเกรงใจจึงทำให้มีการตัดสินที่ลำเอียงเพราะความกลัว

ความลำเอียงทั้ง 4 ประการนี้เป็นอันตรายอย่างมากทุกยุคทุกสมัยที่เป็นผู้ใหญ่มีหน้าที่เกี่ยวข้องในการปกครองบังคับบัญชาบุคคลอื่นด้วยแล้ว มีความลำเอียงอยู่เพียงข้อใดข้อหนึ่งก็จะทำให้สูญเสียความยุติธรรม ขาดความอบอุ่น ขาดความมั่นใจของคนที่เกี่ยวข้องเป็นผู้เกี่ยวข้อง เป็นผู้ที่อยู่ใต้บังคับบัญชาของบุคคลเหล่านั้น แต่ความลำเอียงทั้ง 4 อย่างนี้ไม่ได้เจาะจงเฉพาะผู้ใหญ่เท่านั้น แม้แต่ผู้น้อยหรือเด็ก ๆ ก็อาจจะเกิดความลำเอียงขึ้นมาได้เหมือนกัน เหตุุนั้นพระองค์จึงตรัสเพื่อลดอคติ และเสริมสร้างความเมตตาในกันและกัน ร่วมกันเร่งปฏิบัติสรรพกิจการงานให้ประสานเกื้อกูลกันเพื่อทุกคนจะได้สามารถนำพาประเทศชาติให้ก้าวหน้าไปอย่างมั่นคงและบรรลุถึงความวัฒนาผาสุกได้โดยสวัสดิ์ และยังสอดคล้องกับงานวิจัย ศึกษาการแก้ปัญหาความขัดแย้งตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท (เหลา อินเหลา, 2563) พบว่า การปฏิบัติหน้าที่โดยปราศจากความลำเอียงเพราะความชอบ เพราะความชัง เพราะความหลง และเพราะความกลัว ให้ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความถูกต้อง โดยการละเว้นจากอคติทั้ง 4 ประการ องค์การแต่ละองค์กรก็就会有ความขัดแย้งลดลงมีผลทำให้สังคมสงบสุข และอยู่กันอย่างสันติต่อไป

9. ข้อเสนอแนะ

9.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- 1) ในการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ ควรมีการส่งเสริมเรื่องคุณธรรม จริยธรรม โดยการอบรมให้กับนักศึกษาฝึกภาคปฏิบัติรวมถึงนักสังคมสงเคราะห์ที่เข้ามาปฏิบัติงานใหม่ และบรรจุเป็นวิชาหลักในหลักสูตรสังคมสงเคราะห์
- 2) นักสังคมสงเคราะห์ทุกหน่วยงานควรมีการอบรมให้ความรู้และทำการปฏิบัติธรรมทั้งภาคทฤษฎีและฝึกการปฏิบัติกรรมฐานทุกปีอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้มีจิตใจที่มั่นคงขณะปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์
- 3) ส่งเสริมให้องค์กรหรือผู้เกี่ยวข้อง ในทุกสถาบันวางนโยบายปลูกฝังจริยธรรมแก่นักสังคมสงเคราะห์อย่างเคร่งครัด และกำหนดให้เป็นนโยบายที่มีการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง

9.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรทำการศึกษาวิจัยการประยุกต์ใช้หลักพุทธจริยศาสตร์ในงานสังคมสงเคราะห์ต่อผู้ป่วยระดับประคอง
- 2) ควรทำการศึกษาวิจัยการประยุกต์ใช้หลักพุทธปรัชญาเถรวาทในงานสังคมสงเคราะห์
- 3) ควรทำการศึกษาวิจัยการประยุกต์ใช้หลักพุทธจริยศาสตร์ที่ปรากฏในสาขาวิชาชีพสายอื่น ๆ

10. บรรณานุกรม

- คณาจารย์สำนักพิมพ์เลียงเชียง. (2546). *หนังสือบูรณาการแผนใหม่ นวัตกรรมขั้นตรี*. กรุงเทพมหานคร: เลียงเชียง.
- ชัยวัฒน์ อัดพัฒน์. (2548). *จริยศาสตร์*. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ทองหล่อ วงษ์ธรรมมา. (2538). *ปรัชญา 201 พุทธศาสนา*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไอ.เอส.พรินต์เฮาส์.
- ทัศนีย์ ลักษณะภิชนชัย. (2542). *การสังคมสงเคราะห์ชุมชน*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นงลักษณ์ เทพสวัสดิ์. (2540). *ทฤษฎีและการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นงลักษณ์ เอมประดิษฐ์. (2535). *นักสังคมสงเคราะห์กับการพัฒนาสังคม*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- บุญมี แท่นแก้ว. (2541). *ปรัชญา*. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์.
- พระเทพดิลก (ระแบบ ฐิตญาโณ). (2548). *ธรรมปริทรรศน์ 2*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา
- พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). (2548). *พจนานุกรมเพื่อศึกษาพุทธศาสตร์ ขุดคำวัด*. กรุงเทพมหานคร: เลียงเชียง.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2546). *ภูมิธรรมชาวพุทธ*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม 2, 11-21. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วันทนี วาสิกะสิน และคณะ. (2538). ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสวัสดิการและสังคมสงเคราะห์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (สสว.). (2550). สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน. (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพมหานคร: ด้านสุทธาการพิมพ์.
- พระมหาณาค์ดี สุตธโน (สุตสุข). (2563). ศึกษาแนวคิดทางจริยศาสตร์ที่ปรากฏในทศชาติชาดก. วิทยานิพนธ์ปริญญา ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาพุทธศาสนาและปรัชญา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระมหานนทรัตน์ ชยานนโท (วงศ์ปทุม). (2563). การศึกษาเชิงวิเคราะห์แนวคิดทางจริยศาสตร์ที่ปรากฏใน คัมภีร์ธรรมบท. วิทยานิพนธ์ปริญญา ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาพุทธศาสนาและปรัชญา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- เพ็ญศรี วังเสรีพัฒน์. (2562). การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุธรรมในการปฏิบัติงานของกลุ่มจิตอาสา โรงพยาบาลนครพิงค์ จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญา ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาพุทธศาสนาและปรัชญา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- เหล่า อินเหล่า. (2563). ศึกษาการแก้ปัญหาความขัดแย้งตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท. วิทยานิพนธ์ปริญญา ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาพุทธศาสนาและปรัชญา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.